

Inskrift:

-----×kiarpi×kuml×þusi×eftir×b-...sin×aup...
 5 10 15 20 25 30

... gærði kuml þosi eftir ... sinn, Øð- ...

»... gjorde detta minnesmärke efter ... sin ... Ød- ...»

Till läsningen: Runorna äro i många fall osäkra. Redan Oxehufvud antecknar: »Runorne äro så afnötte at man blott skönjer några märken efter dem». — Lindskog: »Runorne äro nu oläslige.» — Ljungström: »Knappt en enda runa å denna sten är läslig, huru man än vill verkställa försök dermed, endast så mycket är af slingan behållet och af runor qvar, att man med visshet ser, det den varit och är en runsten.»

Otydligheten gäller i särskilt hög grad de första fem runtecknen. 6 **k** har svag hst, bst är upptill och nedtill otydlig. På 7 **i** och 8 **a** finns upptill en fördjupning. På 14 **m** är endast huvudstavens nedre del tydlig, det övriga är osäkert. Bst till 15 **l** är nederst osäker. Svaga spår av sk efter 15 **l**. Av 16 **p** saknas undre delen av bst samt delar av hst. 18 **s** har förlorat nedre leden. Av 19 **i** återstå endast svaga spår. 20 **e** är stungen. 22 **t** har osäkra bistavar, undre delen av hst är bortflagrad. Av r. 26 ser man nu endast hst och spår av bst t.h. (**l**, **r**, **u**). Jungner anser denna runa vara »snarast **r** efter spåren att döma». Mellanleden i 27 **s** är försvunnen. Nedre delen av 30 **a** är skadad. 32 **p** är svag men förefaller säker.

Tidigare läsningar ge knappast något utöver ovanstående. Djurklou börjar sin läsning med 7 **i**; 21–22 **ft** har han ej kunnat urskilja, ej heller 27 **s**, 32 **p**. — Torin ansåg sig kunna spåra 4–5 **il**, vilket möjligen skulle kunna stödja det ena av de båda namnförslag som Jungner uppställt, *Kætill* (det andra *Gisli*). Torin läser vidare 8 **o**, 26 **u**, 32 **k**. — Inskriftens båda övriga namn, här representerade av begynnelserunorna 25 **b** och 30–32 **aup**, har Jungner gissningsvis tolkat som *Bryniulfr*(?) och *Øðinn*(?). Det ligger nära till hands, att inskriftens sista namn med förleden Øð- tillhört runristaren.

Om innebörden av *kuml* se Vg 115 och där anförd litteratur.

Den byggetradition, som Oxehufvud och sedermera E. Tuneld (*Geografi öfver Konungariket Sverige*, 8. uppl. 1833, s. 172) knyter till stenen och dess ristning, »Här hvilar Bolle Blå med sina söner två», och som icke finner stöd i den övriga litteraturen om stenen, torde otvivelaktigt gälla Vg 161. Förväxlingen har förmodligen sin orsak i stenarnas gemensamma lokalbestämning »Kungshögen».

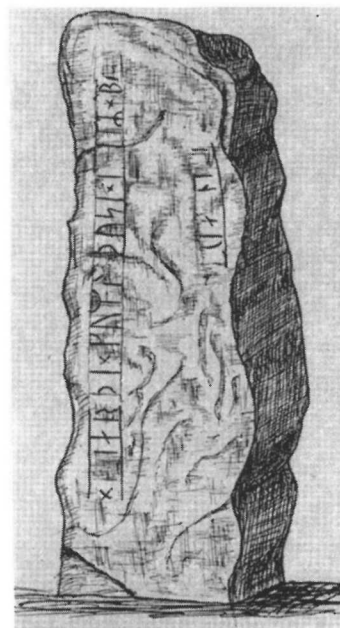

Fig. 268. Vg 168. S. Vings sn, Hökerum. Efter teckning av Djurklou.

169. Södra Vings sn, Svedjorna.

Pl. 139, 140.

Litteratur: L 1400, T 108. P. E. Lindskog, En kortt beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 349; C. J. Ljungström, Åhs och Wedens härader (1865), s. 57 f.; N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 256 (ATA); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 61; Handlingar 1925, 1936 (restaureringsrapport) i ATA; Fornminnesinventering 1931 (ATA).

Äldre avbildningar: Bläckteckning (i Diverse Antiqvariska Anteckningar af P. Tham, tillh. kapt. E. Malmberg, Ulriksdal); Ljungström a. a.; Djurklou, bläckteckning (i a. a.); S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 108).

Runstenen står sedan omkring 1925 rest på sin ursprungliga plats på en mindre gravhög c:a 80 m. S om torpet Svedjorna, beläget 1200 m. NÖ om Hökerums manbyggnad.

Enligt P. E. Lindskog (1816) skulle runstenen vara »funnen vid Hökerum den 8 December 1812». J. G. Liljegrens bestämning: »Hökerum, f.d. på kungshögen; inskriften utplånad» gäller icke denna sten utan i

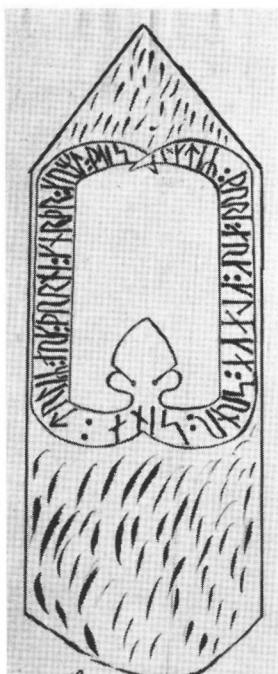

Fig. 269. Vg 169. S. Vings sn, Svedjorna. Efter teckning i Tham, Div. Antiqv. Anteckningar.

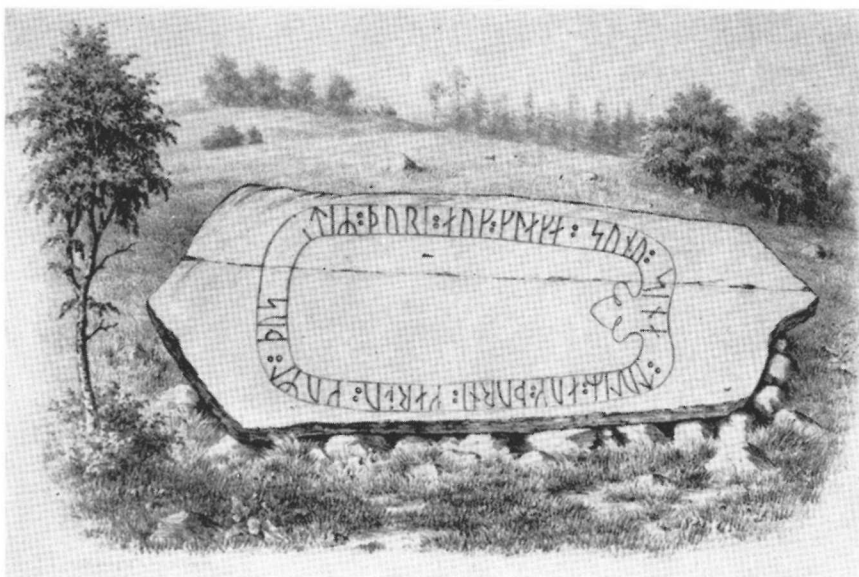

Fig. 270. Vg 169. S. Vings sn, Svedjorna. Efter Ljungström, Åhs och Wedens härader (1865).

stället Vg 168, som han förbigått. C. J. Ljungström (1865) fann den »kullfallen samt på längden itusprucken». Vid N. G. Djurklous besök på platsen (1869) låg den fortfarande »kullfallen; men egaren till Hökerum ... lofvade att låta resa honom och med jernkrampar om möjligt förena de skilda delarne». Någon restaurering kom emellertid icke den gången till stånd. Först 1936 sammanfogades stenens båda delar enligt modern metod med stenkitt, vilket skedde på föranstaltande av Riksantikvarieämbetet.

Gråsvart, grovkornig granit. Höjd 3,35 m., bredd 1,2 m. Ristningssidan är vänd mot VNV. Ristningen är ovanligt djupt och tydligt huggen.

Inskrift:

tulir : auk : þurni : karþu : kuml : þusi : iftir : þuri : auk : klaka : sunu : sina :

Tolir ok Þorny gærðu kuml þosi æftir Þori ok Klakka(?), sunu sina.

»Tolir och Torny gjorde detta minnesmärke efter Tore och Klacke(?), sina söner.»

Till läsningen: Bst till 9 þ är på mitten grund. 14 k är ej stungen. Av 26 i finnas endast osäkra spår vid sprickan i högra kanten. 27 i har förlorat undre delen.

Ljungströms och Djurklous läsningar äro desamma som ovanstående med undantag av att 26 i ej markerats i skarven mellan stenens båda delar, ej heller r. 27; av 28 f ha de endast angivit nedre delen av hst. — Torins läsning är korrekt.

Om *Tolir*, som förekommer jämväl på Vg 35 och Vg 162, se Sö 293. Kvinnonamnet *Þorny* förekommer, såvitt jag vet, icke i någon annan svensk runinskrift, men namnet har begagnats flitigt både på Island och i Norge samt är även belagt i danska källor. **klaka** motsvarar troligen samma namn som i Sm 11, *Klakki*,

ursprungligen att betrakta som en binamnsbildning sannolikt med betydelsen 'klump'. Se vidare Sm 11. Motsvarande starkform *Klakk* finns också belagd som tillnamn i nordisk medeltida litteratur. Då inskriften i övrigt saknar beteckning för stungna runor, finns icke heller något som hindrar, att namnet vore identiskt med *Glæggi*, belagt på Sö 200, även det en binamnsbildning, nämligen till fsv. *glæggr* 'skarpögd'.

Om ordet *kumbl* se Vg 115 och där anförd litteratur.

Den språkliga formuleringen samt de enskilda runformerna på de båda stenarna Vg 168 och 169 visa så pass stora överensstämmelser, att det icke är uteslutet, att samma hand ristat dem båda.

Redvägs härad.

Redvägs härad gränsar i V till Ås och Frökinds härad, i Ö till Vartofta och Mo härad, det senare i Småland, i S till Kinds härad. Redan namnet *Redväg* ger en antydning om häradets belägenhet inom en trakt som vad naturförhållandena beträffar i väsentliga avseenden skiljer sig från de mera karakteristiska västgötabygderna. Vidsträckta, skogrika höjder — där man för bara hundra år sen ännu jagade varg och lo —, stora mossar och träsk, djupa sjöar mellan åspartierna jäva icke härledningen av namnet, *Ridvägen*, i gamla tider en av de viktigaste förbindelselederna med utlandet och härvägen framför andra mot Västergötlands centralbygder. En kontrast mot det skogiga, steniga höjdlandskapet bilda de bördiga floddalarna, främst kring Ätran. Ett långt band av runstenar i Äträdalen vittnar än idag om att häradet i bebyggelseavseende redan under forntiden intagit en framskjuten plats.

»Redvägh ok Kind halft bo», upplyser tillägget »Horo pinglot skal skipta» i ÄVgL. Det innebär, att de båda häraderna i befolkningshänseende tillsammans utgjorde ungefär 8 % av hela landskapet. Det sammanlagda antalet runstenar, 27, är alltså förhållandevis stort. Redvägs härad har 20 runinskrifter, därav 19 anbragta på resta stenar och 1 på en liggande gravsten. De fördela sig ursprungligen på följande 9 av häradets 18 socknar och sockendelar: Blidsberg 3, Böne 1, Dalum 5, Humla 1, Kölaby 3, N. Åsarp 3, Smula 2, Timmele 1, Vist 1.

Man har anledning förmoda, att åtminstone 4 stenar (Vg 172–174, 182) stå på ursprunglig plats. Sannolikt gäller detta även Vg 181. Sammanlagt 9 stenar stå numera vid kyrkorna i Blidsberg (Vg 170, 171, 176), Dalum (Vg 197, 198), Humla (Vg 177), Kölaby (Vg 178, 180) samt Vist (Vg 187). Av dessa ha 6 (Vg 170, 171, 177, 187, 197, 198) i sen tid framtagits ur själva kyrkobyggnaden. De övriga ha påträffats i kyrkornas omgivning (Vg 178, 180) eller på annan plats (Vg 176). Från kyrkobalkarna i Smula och Timmele ha runstenarna Vg 184 och 186 vid slutet av 1700-talet förts till Dagsnäs i Bjärka sn. 2 stenar ha gått förlorade (Vg 183 och 185). Dessa känner man endast genom avbildningar från 1600-talet.

13 av de 18 bevarade inskrifterna äro fullständiga eller endast obetydligt skadade (Vg 171, 173–175, 178, 179, 181, 182, 184, 186, 187, 197, 198). Av de övriga 5 återstå större eller mindre fragment (Vg 170, 172, 176, 177, 180).

3 runstenar (Vg 172–174) blevo kända genom *Ransakningarna*. 2 av dessa (Vg 173 och 174) samt ytterligare 5 (Vg 181–185) avtecknades 1687 av Antikvitetskollegiets ritare Ulf Christofersson. 8 stenar voro alltså kända på 1600-talet. 7 av dessa finnas i träsnitt återgivna i *Bautil* (1750). O. Celsius uppger sammanlagt 4 stenar, av vilka 2 (Vg 170, 186) äro nytillkomna. Dessa saknas i *Bautil*. C. G. G. Hilfelings resa 1791, varvid några runstenar avtecknades, innebar icke några nyupptäckter. Siffran för antalet kända runinskrifter steg alltså under 1700-talet till 10. 9 av dessa stenar äro medtagna i J. G. Liljegrens *Runurkunder* (1833), 3 äro dubbelnumrerade. Dessutom registrerar Liljegren med nr 1411 under rubriken »Ulricæhamn» av misstag inskriften på den nu förkomna runstenen U 170. Kölaby kyrkoinventarium 1829 nämner första gången Vg 178. På 1860-talet påträffades Vg 171, 176 samt toppstycket till Vg 170, på 1880-talet Vg 177 och 179 samt på 1890-talet Vg 175 och 187. Antalet stenar hade sålunda under 1800-talet ökat med 7 till 17. Samtliga dessa stenar med undantag av de båda försvunna äro registrerade av K. Torin. År 1919 påträffades Vg 180, och först 1941 — efter det att planschhäftet utgivits — de båda stenarna i Dalums kyrka, Vg 197–198.